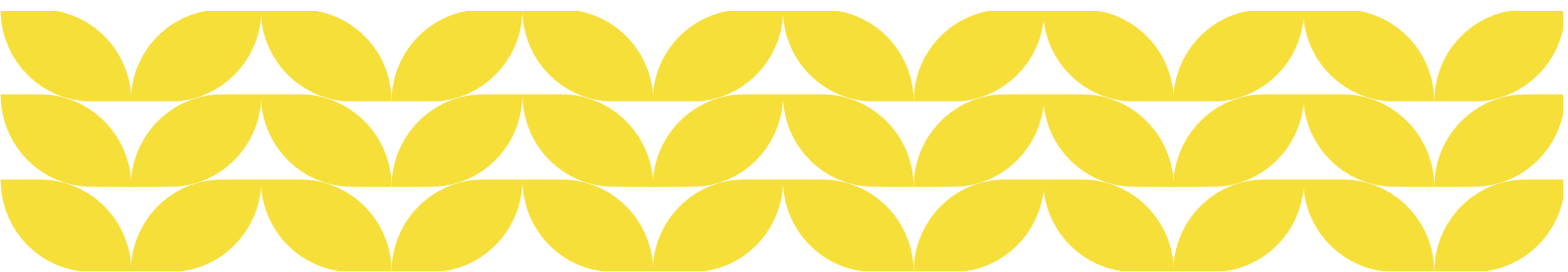

Tutkimusraportti

**Toimi politiikan näyttämöllä –
demokratiakasvatusta päätöksentekoon eläytymällä**

Laatinut Meeri Tiensuu

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	3
2 Kuntakonteksti ja kokeilun kuvaus.....	5
<i>Kokeilun kuvaus</i>	8
3 Kokeilun sisäiset vaikutukset	13
4 Kokeilun ulkoiset vaikutukset	16
5 Johtopäätelmät ja suositukset	19
Lähteet	22

1 Johdanto

Kansainvälinen muuttoliike on yksi globaalin maailman suurista haasteista – ja toisaalta mahdollisuuksista. Kasvava muuttoliike ja sen mukanaan tuomat ilmiöt, kuten monikulttuurisuus, haastavat totuttuja poliittisia ja oikeudellisia käsityksiämme. Esimerkiksi ajatuksemme kansallisvaltioista ja rajoista, kansalaisuudesta ja ihmisoikeuksista ovat aiheita, joita yhteiskuntien on pohdittava sekä yhdessä että itsekseen (Bachmann-Medick & Kugele, 2018). Kansallisvaltioilla on vahva suvereniteetti, joka antaa valtioille oikeuden määritellä maahanmuuttoon liittyviä oikeudellisia prosesseja. Samaan aikaan ylikansallista muuttoliikettä pyritään ohjailemaan kansainvälisten sopimusten avulla.

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen (1948) 13. artikla tunnistaa oikeuden ”liikkua vapaasti ja valita asuinpaikkansa kunkin valtion sisällä”. 15. artikla puolestaan nostaa esiin yksilöiden oikeuden kansalaisuuteen: ”Keltään ei saa mielivaltaisesti riistää kansalaisuutta eikä evätä oikeutta kansalaisuuden vaihtamiseen.” Näiden oikeuksien voidaan kuitenkin katsoa olevan ristiriidassa keskenään, sillä koko ihmisoikeusjulistusta ohjaa ajatus kansallisvaltioista, joilla on itsemääräämisoikeus rakentaa kansalaisuutta ja sitä myötä maahanmuuttoa koskevat oikeusprosessinsa (Benhabib, 2004).

Suomeen muuttaa jatkuvasti enemmän maahanmuuttajia eri puolelta maailmaa. Heidän asettuminen ja kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan on prosessi, joka vaikuttaa myös olemassa oleviin sosiaalisiin ja poliittisiin rakenteisiin, kun demografia Suomessa muuttuu. Tällä hetkellä maahanmuuttajien poliittinen aktiivisuus esimerkiksi vaaleissa on selvästi kantaväestöä pienempää. Wassin, Blaisin, Morin-Chassén ja Weiden (2015) tutkimuksesta käy ilmi, että maahanmuuttajien poliittinen osallistuminen on moniulotteinen ilmiö, johon vaikuttavat yksilön sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen tausta. Heidän mukaan maahanmuuttajilla on korkea riski jäädä päätöksenteon ulkopuolelle, jolloin suomalainen demokratia ei enää edusta kansakunnan tilaa.

Miten kasvavan muuttoliikkeen vaikutukset näkyvät Suomessa? Miten kirjavampi ja moniäänisempi kansalaisten joukko muokkaa suomalaista yhteiskuntaa, sen päätöksentekoa ja demokratiaa? Muun muassa näitä kysymyksiä on pohdittu Järvenpään kaupungin toteuttamassa ja Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran rahoittamassa demokratiakokeilussa *Toimi politiikan näyttämöllä – demokratiakasvatusta päätöksentekoon eläytymällä*. Projektin tavoitteena on tarkastella ja kehittää kuntapäätöksentekoa etenkin haavoittuvimpien ryhmien oikeuksien edistämiseksi, lisätä erityisesti muualta Suomeen muuttaneiden kuntalaisten kokemusta vaikuttamisesta ja vahvistaa kaksisuuntaisen kotoutumisen prosessia. Näitä tavoitteita pyritään saavuttamaan kahden simulaation avulla, jotka koostuvat infotilaisuuksista, iltakoulusta sekä varjovaltuustosta. Vastaavanlaista simulaatioon perustuvaa kokeilua ei Suomessa ole aiemmin tehty. Eläytymistä on kuitenkin käytetty esimerkiksi empatiakasvatuksessa ja soveltavassa draamassa (Nicholson, 2005) itsetuntemuksen ja voimaantumisen menetelmänä.

Tässä tutkimuksessa perehdytään suomalaiseen kuntopolitiikkaan Järvenpään demokratiahankkeen avulla. Tutkimuksen taustalla vaikuttavat ilmiöt liittyvät maahanmuuttajien kasvavaan määrään Suomessa sekä erilaisuuden sietämiseen,

ymmärtämiseen ja sen kanssa elämiseen. Lisäksi tutkimuksen taustalla on oletus, että politiikan lainalaisuuksia ja päätöksenteon rakenteita ei vähemmistöryhmissä osata aina tulkita: Ne tuntuvat vaikeilta ja monesti myös poissulkevilta. Demokratiavaje koskettaa suomalaisia myös laajemmin: Äänestysinto on laskenut eivätkä puolueet enää puhuttele ihmisiä liittymään niihin. Kuntien rooli peruspalveluiden – ja perusoikeuksien – mahdollistajana on Suomessa erittäin keskeinen, mutta samaan aikaan kuntademokratia, -politiikka ja kunnallinen päätöksenteko ovat lipuneet kauas kuntalaisista. Toisin sanoen, kuntademokratian käytäntöjä kuten kunnanvaltuuston ja lautakuntien toimintamalleja ja päätöksenteon prosesseja ei ymmärretä kunnanvirastojen ulkopuolella eikä kuntalaisia juurikaan ”kouluteta” ymmärtämään kuntademokratiaa.

Tämä tutkimus pyrkii löytämään näkökulmia siihen, *millaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on suomalaisesta demokratiasta, etenkin kuntademokratiasta*. Tutkimusta on tehty etnografisella tutkimusotteella, joka koostuu demokratiahankkeesta tehtyyn osallistuvaan havainnointiin, projektin aikana saatuun palautteeseen ja kahteen projektiin osallistuneiden kanssa tehtyyn haastatteluun. Lisäksi tutkimuksen aineistonkeruussa on huomioitu projektitiimin tapaamisissa käytyjä reflektioita ja osallistujien kanssa käytyjä niin sanottuja ”epävirallisia” keskusteluja. Tutkimuksen metodologiaa voi kuvailla reflektiiviseksi (Gould, 2016), monipaikkaiseksi (Marcus, 1995) ja feministiseksi (Naples, 2003) etnografiaksi.

Metodologiaa koskevat valinnat syntyivät valtaa ja etuoikeutta koskevan pohdinnan myötä. Vallan ja etuoikeuden teemat ovat feministisessä tutkimusotteessa aina läsnä, ja niiden rooli korostuu entisestään, kun tutkitaan vähemmistöryhmiä. Hankesuunnitelma ja hanke itsessään pyrkivät muutokseen, jonka taustalla vaikuttaa normatiivinen käsitys demokratiasta, vaikuttamisesta ja osallisuudesta. Normatiivisuuden vuoksi metodologiaan valikoitui reflektiivisyys, jonka avulla on pyritty avoimesti pohtimaan hankkeen sekä sisäisiä että ulkoisia mahdollisuuksia ja haasteita sekä tavoitteita. Monipaikkainen etnografia viittaa puolestaan tutkimuksesta löydettäviin yhteyksiin lokaalin ja globaalin rajapinnoilla. Järvenpään hankkeeseen ovat yhtä lailla vaikuttaneet niin globaali muuttoliike kuin paikalliset sosiaaliset suhteet, joita on monipaikkaisuuden avulla pyritty tarkastelemaan samanaikaisesti. Lisäksi monipaikkaisen etnografian avulla on pyritty huomioimaan käytäntöjä, ideoita, käsityksiä ja toimintaa, jotka eivät aina ole sidoksissa konkreettisiin paikkoihin.

Tutkimuskysymyksen ja tutkimuksessa käytetyn metodologisen lähestymistavan myötä haluan osoittaa, että maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja demokraattiseen päätöksentekoon ei ole yksinkertaista, ja maahanmuuttajat kohtaavat Suomessa usein rakenteellista väkivaltaa (Galtung, 1964). Näin ollen inklusio ja diversiteetti eivät suomalaisessa demokratiassa ja päätöksenteossa toteudu.

Olen yllä esitellyt lyhyesti tämän tutkimuksen aiheen, tutkimuskysymyksen ja metodologian. Seuraavassa kappaleessa esittelen Järvenpään kaupungin kuntakontekstia, jonka jälkeen siirryn kuvaamaan demokratiakokeilun sisältöä ja projektin kulkua. Kappaleessa kolme esittelen demokratiakokeilun sisäisiä vaikutuksia ja kappaleessa neljä vuorostaan sen ulkoisia vaikutuksia. Lopuksi kappaleessa viisi esitän demokratiahankkeen sekä tutkimuksen johtopäätelmät perustuen demokratiakokeilusta saatuun aineistoon sekä sen analyysiin.

2 Kuntakonteksti ja kokeilun kuvaus

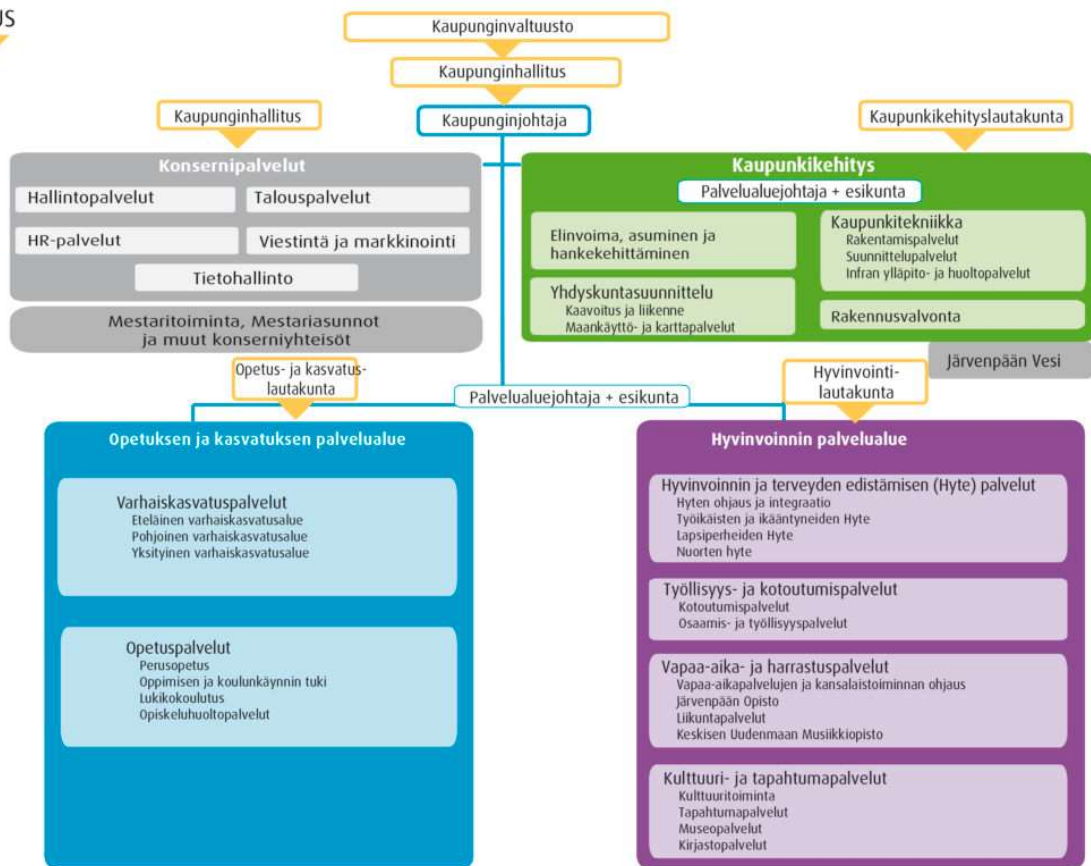
Järvenpää sijaitsee Keski-Uudellamaalla, noin 40 kilometriä pohjoiseen pääkaupungista Helsingistä. Järvenpäästä tuli kaupunki vuonna 1967, jonka jälkeen se on kasvanut vuosi vuodelta suuremmaksi ja palveluiden määrä on jatkuvasti lisääntynyt. Naapurikuntia ovat Mäntsälä, Sipoo sekä Tuusula. Järvenpää on tunnettu useista kansallisista taiteilijoista kuten Jean Sibelius, Juhani Aho ja Eero Järnefelt.

Järvenpään asukasluku on lähes kaksinkertaistunut vuosien 1980–2015 välillä. Vuonna 2020 Järvenpäässä asui 44 158 ihmistä. Väestönkasvun odotetaan kasvavan ja vuonna 2040 Järvenpäässä ennustetaan asuvan 50 000 ihmistä. Näin ollen Järvenpää on siis yksi harvoista kunnista Suomessa, missä väestönkasvu on positiivista. Suurimpia syitä tähän on niin kansallinen kuin kansainvälinenkin muuttoliike. Järvenpäästä vetovoimaisen tekevät hyvät liikenneyhteydet ja kaupungin saavutettavuus, turvalliseksi koettu ympäristö, luonnon läheisyys sekä alueen elinkeinoelämään liittyvä kasvupotentiaali. (Järvenpään kaupunki, 2019; Keski-Uudenmaan Kehittämiskeskus Oy, 2020.)

Järvenpäässä on monipuolinen ja jatkuvasti kasvava elinkeinoelämä. Kaupungissa toimii noin 3000 yritystä. Business Järvenpään (2020) mukaan koronapandemiasta huolimatta 85 uutta yritystä aloitti toimintansa Järvenpäässä heinäkuun ja syyskuun 2020 välisenä aikana. Järvenpää nähdään kiinnostavana taloudellisena alueena, jossa on kasvun mahdollisuuksia. Vaikka kaupungin taloudellinen tilanne on viime vuosina ollut heikkoa, ovat ennusteet kaupungin taloudellisesta kasvusta positiivisia. Järvenpään työttömyysaste on noin 11 %.

Kaupungin päätöksenteosta vastaavat kaupunginvaltuusto ja kaupunginhallitus. Lisäksi kaupungin organisaation perustan muodostavat palvelualueet ja niiden alla toimivat avainalueet ja työyksiköt. Alla olevassa kuvassa on havainnoituna Järvenpään kaupungin päätöksentekuelimet sekä palvelualueet.

OHJAUS

Kaupungin palvelujen tuottamista ohjaa Järvenpään kaupunkistrategia, joko on visio siitä, mihin suuntaan Järvenpää pyrkii tulevaisuudessa. Toiminnan kulmakivinä ovat seuraavat arvot: Asukaslähtöisyys, Rohkeus, Vastuullisuus, Osallisuus ja avoimuus sekä Tuloksellisuus. Näiden arvojen avulla Järvenpäässä pyritään kohti seuraavanlaisia tulevaisuuskuvia:

- Älykäs ja resurssiviisas kaupunki
- Hyvä elämä ja toimiva arki
- Kulttuurin tekijöiden ja kokijoiden kaupunki
- Kaupunki yhteisönä – me teemme Järvenpään
- Digitalisaatio, yrittäminen ja uudistuva työ
- Tasapainoinen ja kestäväällä pohjalla oleva talous

Järvenpään kaupunginvaltuustoon kuuluu 51 vaaleilla valittua kaupunginvaltuutettua. Valtuuston puheenjohtajana toimii Eemeli Peltonen (SDP), ensimmäisenä varapuheenjohtajana Henry Berg (Järvenpää Plus) ja toisena varapuheenjohtajana Tiia Lintula (Vihr.). Valtuuston kokoonpano ryhmittäin joulukuussa 2020 on esitelty alla olevassa taulukossa:

SDP	11 valtuutettua	21,6 %
KOK	10 valtuutettua	19,6 %
Vihreät	8 valtuutettua	15,7 %
Järvenpään Plus	7 valtuutettua	13,7 %
KESK	5 valtuutettua	9,8 %
Perussuomalaiset	4 valtuutettua	7,8 %
VAS	3 valtuutettua	5,9 %
KD	1 valtuutettu	2,0 %
Pienen ihmisen asialla	1 valtuutettu	2,0 %
Järvenpää 2021	1 valtuutettu	2,0 %
Yhteensä	51 valtuutettua	100 %

Järvenpäässä asuu noin 1 600 maahanmuuttaja, joka on noin 3,9 % kaupungin asukkaista. Maahanmuuttajien määrän vaikuttaa kuitenkin se, miten maahanmuuttaja on määritelty: Sillä voidaan viitata niin ihmisiin, joilla on toinen/eri kansalaisuus tai ihmisiin, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Jos tarkastellaan Järvenpäässä puhuttavia äidinkieliä, maahanmuuttajien määrä on noin 2500 eli noin 5,7 % asukkaista. (Tilastokeskus, 2020.)

Järvenpäässä maahanmuuttajien kotoutumisen prosesseja ja kotoutumistyötä ohjaa tällä hetkellä *Järvenpään kotoutumisohjelma 2018–2021*, jonka kaupunginvaltuusto hyväksyi joulukuussa 2017. Kotoutumisohjelman tarkoituksena on pitää huoli siitä, että Järvenpäässä asuvat maahanmuuttajat voivat paremmin integroitua kaupungin toimintaan ja päätöksenteon prosesseihin. Kotoutumisohjelmaa ohjaa kansallinen kotoutumista koskeva lainsäädäntö, jotka velvoittavat kuntia järjestämään tiettyjä palveluja kotoutumisen edistämiseksi.

Järvenpäässä puhutaan yli 70 kieltä. Suurimmat kieliryhmät ovat viro, venäjä, vietnam, englantia, arabia, somalia, thai ja farsi. Suurin osa Järvenpäässä asuvista maahanmuuttajista on 15–54 vuotiaita. Maahanmuuttajien mukaan parhaita asioita Järvenpäässä ovat turvallisuudentunne ja kaupungin rauhallisuus, mahdollisuus suunnitella

tulevaa esimerkiksi opintojen, työn, harrastuksien ja perheenperustamisen parissa, uskonnonvapaus sekä sosiaaliturva. Isoimpia haasteita maahanmuuttajien elämässä ovat puolestaan aiheuttaneet työelämään pääseminen, asuntojen saaminen, suomalaisiin tutustuminen, sääolosuhteet, yksinäisyys ja suomalaisen kulttuurin ymmärtäminen. (Tiedot perustuvat kotoutumisohjelmaan.)

Maahanmuuttajatoimisto Verso tarjoaa ohjausta, neuvonta ja tietoa Järvenpäähän muualta muuttaneille asukkaille. Lisäksi kotoutumistyössä ja maahanmuuttajien tukena työskentelevät muut alueella toimivat yhdistykset, järjestöt, seurakunnat ja asukasliikkeet.

Kokeilun kuvaus

Rättilän ja Rinteen (2018) mukaan sekä osallistuminen että kiinnostus demokratiaa kohtaan on viime vuosikymmenten aikana laskenut. Sama käy ilmi Sitran raportista, jonka mukaan luottamus politiikkaa ja päätöksentekoa on hukassa ja osallisuus heikkoa (Hyssälä & Backman, 2018). Järvenpään demokratiakokeilun yhtenä lähtökohtana voidaan pitää sitä, että päätöksenteko, osallistuminen ja vaikuttaminen demokratiassa tuntuvat monesta etäisiltä ja vieraalta. Etäisyyden kokemus puolestaan vähentää entisestään kansalaisten aktiivisuutta. Samaan aikaan poliittinen päätöksenteko lipuu yhä pienemmän ryhmän käsiin. Toisin sanoen päätöksenteko tapahtuu siis melko pienen, mutta aktiivisen ryhmän sisällä, kun taas valtaosa ihmisistä vetäytyy tai jättäytyy politiikan ulkopuolelle.

Maahanmuuttajien osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttamiseen on usein kantaväestöä vähäisempää. Tämä näkyy esimerkiksi alhaisena äänestysaktiivisuutena. Järvenpään demokratiakokeilun tarkoituksena oli lisätä maahanmuuttajien kokemusta vaikuttamisesta ja osallistumisesta poliittiseen päätöksentekoon ja kuntademokratiaan. Lisäksi kokeilun tavoitteena oli kehittää kuntapäätöksentekoa inklusiivisempaan ja osallistavampaan suuntaan, ja etsiä olemassa oleville rakenteille uudenlaisia mahdollisuuksia, jotka huomioisivat paremmin myös vähemmistöryhmistä tulevat kuntalaiset. Kokeilussa tavoiteltiin lisäksi dialogin syntymistä eri ryhmien välillä. Näiden kaikkien tavoitteiden pohjalla oli lisäksi ajatus kaksisuuntaisen kotoutumisen vahvistamisesta Järvenpäässä eli idea sellaisesta muutoksen prosessista, jossa ympäröivä yhteisö rakenteineen muuttuu väestön monimuotoisuuden mukana.

Järvenpään demokratiahanke *Toimi politiikan näyttämöllä* alkoi helmikuussa 2020 ja se päättyi maaliskuussa 2021 (tammi-maaliskuussa 2021 hankkeen päähuomio kiinnittyi raportointiin eikä tätä aikaa ole siksi huomioitu osana tutkimuksesta). Hankkeessa toteutettiin kaksi simulaatiota, jotka molemmat sisälsivät infotilaisuuksia, iltakoulutilaisuuden sekä varjovaltuuston kokouksen. Tilaisuuksissa tutustuttiin kaupungin toimintaan, poliittiseen päätöksentekoon ja varjovaltuustossa päätettävään päätösesiasiaan. Kokeilun ensisijaisena kohderyhmänä olivat yli kaksi vuotta Suomessa asuneet maahanmuuttajat, joita Järvenpäässä on noin 2000. Kokeilussa sovellettiin teatterin keinoja: Eläytyminen ja roolinotto toimivat demokratiakasvatuksen keinoina, jossa pyrkimyksenä on

antaa osallistujalle kokemus päättäjän roolissa toimimisesta. Konkreettinen kokemus päättäjän roolissa olemisesta, osallistumisesta päätösjärjestelmän koskevaan keskusteluun ja valmistelutyöhön, eri puolueiden välillä käytävästä arvoneuvottelusta sekä päätösjärjestelmän koskevasta äänestyksestä voidaan nähdä vahvistavan voimaantumisen ja kyvykkyyden tunteita. Esimerkiksi äänestämisestä tulee mielekkäämpää ja tutumpaa, kun osallistuja saa siitä oikean kokemuksen: Osallistujat saavat paremman ymmärryksen siitä, miten äänestäminen, oma ääni ja aktiivisuus vaikuttavat kunnan päätöksentekoon.

Alkuperäisen hankesuunnitelman mukaan simulaatiot oli tarkoitus järjestää niin, että yksi toteutuisi keväällä 2020 ja toinen syksyllä 2020. Koronapandemian vuoksi tästä suunnitelmasta jouduttiin kuitenkin luopumaan, ja molemmat simulaatiot järjestettiin syksyllä 2020. Projekti jatkuu maaliskuuhun 2021 asti. Tekeillä on vaikuttamisen ja kokoushallinnan selkokielinen opas sekä projektin loppuseminaari, jonka myötä toivotaan kunnan rakenteisiin jäävän myös pysyviä, maahanmuuttajia entisestään osallistavampia muutoksia.

Demokratiahankkeesta viestittiin Järvenpäässä Maahanmuuttajatoimiston Verson verkostojen avulla, minkä lisäksi hankkeen työntekijät kävivät esittelemässä hanketta Järvenpäässä sijaitsevilla oppilaitoksilla. Lisäksi Järvenpää-talolla järjestettiin infotilaisuuksia. Koronapandemia toi huomattavia haasteita osallistujien ”rekrytointiin”. Kokeilu saavutti lopulta noin 50 ihmistä.

Seuraavaksi esittelen lyhyesti Järvenpään demokratiahankkeen kaksi simulaatiota omina alalukuinaan keskittyen iltakouluun ja varjovaltuustoihin. Esitellyt tilaisuudet ovat olleet tämän tutkimuksen ensisijaisia tutkimuskohteita, joista on kerätty aineistoa etnografisella tutkimusotteella, pääasiassa osallistuvan havainnoinnin keinoin. Tutkimusaineisto sisältää siis kenttämuistiinpanoja valtuustosimulaatioista, jonka lisäksi aineistona on käytetty myös tilaisuuksista kerättyä palautetta, informaaleja keskusteluja niin osallistujien kuin yhteistyötoimijoidenkin kanssa sekä projektitiimin sisäisiä tapaamisia ja reflektioita. Lisäksi tähän tutkimukseen on haastateltu kahta osallistujaa. Aineistonkeruun keskeinen metodi on parhaiten kuvattavissa reflektiivisenä ja monipaikkaisena etnografiana (Gould, 2016; Marcus, 1995).

Ensimmäinen simulaatio

Syyskuussa järjestettyyn simulaation osallistui ihmisiä 11 eri kansallisuudesta. Iltakouluun kokoontui yhteensä 18 henkilöä: 9 osallistujaa, 3 tulkkia (englanti, tigrinja ja arabia), 3 kunnanvaltuutettua sekä projektitiimi (3 henkilöä). Iltakoulun käynnistyi kuulumisten vaihdolla, jonka aikana keskusteltiin myös siitä, millainen kotikaupunki Järvenpää on. Monet kuvailivat Järvenpäästä turvalliseksi ja rauhalliseksi kaupungiksi, jossa on useita mahdollisuuksia opiskeluun ja työntekoon. Maahanmuuttajat kiittivät Maahanmuuttajatoimisto Verson palveluista ja tasokasta henkilökuntaa saamastaan avusta ja tuesta kotoutumisprosessin aikana. Keskustelun jälkeen puheenvuoron saivat

paikalla olevat kunnanvaltuutetut, jotka esittelivät puoluettaan/ryhmäänsä sekä päätymistään paikallispolitiikkaan. Palautteen mukaan osallistujat kokivat kunnanvaltuutettujen puheenvuorot erittäin kiinnostavana. Iltakoulun viimeinen osio koostui varjovaltuustoon valitun päätösjärjestyksen esittelystä. Paikalla oli viranhaltija, joka esitteli osallistujille Järvenpään kaupungin liikuntapaikkoja (uimahalli, Piironen liikuntakeskus ja Kartanon kenttä) koskevan päätösesityksen. Varjovaltuustolle esiteltiin seuraava ehdotus:

- Hyväksyä uimahallin peruskorjauksen ja laajennuksen aloittamisesta hintaan 12 miljoonaa euroa
- Hyväksyä Piironen liikuntahallin purkamisen ja asumisen kaavoittamisen alueelle.
- Hyväksyä jatkosuunnittelun Kartanon monitoimihallin selvittämisen eri käyttäjäryhmiä kuullen.
- Esittää 12 miljoonan euron määrärahan varaamista liikunnan investointiohjelmaan vuosille 2021-2023.

Viranhaltijan esityksen jälkeen osallistujat jaettiin kahteen pienryhmään, jossa keskustelua päätösjärjestyksestä jatkettiin tulkkien avustuksella. Keskustelun tarkoituksena oli punnita ehdotusta ja antaa osallistujille mahdollisuus käyttää ääntään Järvenpäästä koskevasta asiasta. Molemmissa pienryhmissä heräsi vilkasta keskustelua asian tiimoilta. Toinen ryhmä päätti esittää myös muutosehdotusta viikon päästä järjestettävässä varjovaltuustossa.

Illan päätteeksi tilaisuudesta kerättiin palautetta ja päällimmäisiä tuntemuksia post-it – lappujen avulla. Saatu palaute oli ainoastaan positiivista ja moni kertoi oppineensa paljon paikallispolitiikasta, puolueista ja päätöksenteosta illan aikana käytyjen keskustelujen myötä.

Viikon kuluttua iltakoulusta järjestettiin ensimmäisen simulaation toinen tilaisuus, varjovaltuusto. Varjovaltuustoon osallistui 7 osallistujaa, 4 tulkkia (englanti, arabia, tigrinja ja somali), 3 kunnanvaltuutettua, projektitiimi sekä 7 muuta henkilöä, jotka olivat kiinnostuneita projektista. Tilaisuus oli kaikille avoin ja sitä pystyi seuraamaan myös striimattuna Järvenpään kaupungin sosiaalisen median välityksellä.

Varjovaltuuston kokousta johti ”Jokeri”-hahmo, jonka roolina oli käsikirjoituksen avulla selittää, mitä kokouksessa milloinkin tapahtui. Jokerin puheen tukena käytettiin myös PowerPoint-esitystä, jonka avulla pyrittiin paremmin havainnoimaan, mistä milloinkin puhuttiin. Varjovaltuuston kokous seurasi pitkälti normaalin kokouksen kulkua ja oli sen myötä rakenteeltaan iltakoulua paljon formaalimpi. Kerätyn palautteen mukaan Jokeri-hahmo oli hyödyllinen ja auttoi ymmärtämään, mitä kokouksessa milloinkin tapahtui. Palautteen mukaan varjovaltuusto oli informatiivinen ja kiinnostava ja osallistujat kokivat voineensa vaikuttaa Järvenpään asioihin. Kaikki mukana olleet osallistujat osoittivat myös kiinnostusta osallistua uudestaan vastaavanlaiseen projektiin.

Toinen simulaatio

Marraskuussa järjestettyä simulaatiota varjostivat tiukentuneet koronarajoitukset, jotka toivat omat haasteensa tilaisuuksien järjestämiseen. Tilaisuudet saatiin lopulta järjestettyä turvallisesti Järvenpää-talolla riittävin turvavälein. Marraskuun iltakouluun osallistui 27 henkilöä, joista 12 oli osallistujia ja 6 kunnanvaltuutettua. Paikalla olleista henkilöistä 4 oli tulkkeja (tigrinja, englanti, somalia, venäjä), jonka lisäksi arabian kielen tulkki oli mukana etäyhteyden avulla. Lisäksi paikalla olivat projektitiimi ja varjovaltuustossa Jokeri-hahmoa esittävä henkilö. Tälläkin kertaa paikalla oli 11 eri kansallisuutta. Marraskuun iltakoulu oli syyskuun iltakoulua monikielisempi ja tulkkaukset veivät aikaa. Lisäksi paikalla oli viime kertaa enemmän kunnanvaltuutettuja, joiden puheenvuorot venyivät toisinaan melko pitkiksi.

Ilta alkoi hyvin lyhyillä esittelyillä ja kuulumisten vaihdolla, jonka jälkeen kunnanvaltuutetut esittelivät puolueitaan/ryhmiään. Monet osallistujat olivat kiinnostuneita kuulemaan, miten kunnanvaltuutetut olivat päätyneet mukaan politiikkaan. Kunnanvaltuutettujen "tavallisuus" koettiin jokseenkin yllättävänä. Yksi paikallaolleista kunnanvaltuutetuista oli tullut Suomeen turvapaikanhakijana 20 vuotta sitten, joka helpotti osallistujien samaistumista kunnanvaltuutetun rooliin ja motivoi osallistujia ottamaan osaa keskusteluun. Ilta jatkui päätösasian esittelyllä, jonka esitteli tällä kertaa projektitiimi. Päätösasiana oli Järvenpään veroprosentit vuodelle 2021, joista Järvenpään oikeakin valtuusto oli samoihin aikoihin keskustellut ja tekemässä päätöksen samasta ehdotuksesta. Tämä vilkastutti keskustelua myös iltakoulussa. Veroprosentteja koskeva päätösehdotus oli seuraava:

- Kunnallisveroprosentti 20,25 %
- Kiinteistöveroprosentit
 - Yleinen kiinteistövero 1,45 %
 - Vakituinen asuinrakennus 0,65 %
 - Muu asuinrakennus 1,15 %
 - Rakentamaton rakennuspaikka 6,00 %
 - Yleishyödyllinen yhteisö 0,50 %

Päätösehdotuksen esittelyn jälkeen osallistujilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä ja kommentoida ehdotusta Järvenpään kaupungin talousjohtajan kanssa. Talousjohtaja vastasi kysymyksiin etäyhteyden välityksellä. Tämän jälkeen ehdotuksesta äänestettiin käyttäen vihreitä ja punaisia äänestyslappuja. Vain yksi henkilö äänesti ehdotuksen puolesta sellaisenaan, ja muut halusivat esittää ehdotukselle joitakin muutoksia. Muutosehdotuksista keskusteltiin neljässä pienryhmässä ja illan päätteeksi jokaiselta ryhmältä pyrittiin saamaan konkreettinen muutosehdotus ensi viikon varjovaltuustoon. Tässä vaiheessa iltaa ihmiset alkoivat selvästi väsymään ja moni poistui paikalta ennen kuin tilaisuus virallisesti päättyi. Näin ollen palautettakaan ei saatu kerättyä kuten syyskuussa. Illan haasteina olivat paikalle saapuneiden ihmisten heterogeenisyys, monikielisyys ja tulkkauksiin kuluva aika.

Varjovaltuusto kokoontui taas viikko iltakoulun järjestämisen jälkeen. Varjovaltuustoon saapui vain 3 osallistujaa eli luku viikon takaisesta oli selvästi pienempi. Syyt tähän ovat hyvin spekulatiivisia. Lisäksi varjovaltuustossa oli paikalla 4 tulkkia (englanti, arabia, tigrinja

ja somalia), 7 kunnanvaltuutettua, projektitiimi sekä Jokeri. Varjovaltuustoa pystyi taas seuraamaan myös striimattuna Järvenpään kaupungin sosiaalisen median kanavien kautta. Järvenpään valtuusto oli tehnyt veroprosentteja koskevan päätöksen kaksi päivää aiemmin, joka näkyi valtuutettujen rentoutena varjovaltuustossa. Veroprosenteista saatiin muutosehdotuksien myötä aikaan myös äänestyksiä. Kerätyn palautteen mukaan varjovaltuuston kokous oli onnistunut ja hyödyllinen kokemus, joka antoi osallistujille tärkeän kokemuksen osallistua ja vaikuttaa relevanttiin keskusteluun Järvenpäässä. Kaikki osallistujat kokivat, että osallistuminen varjovaltuustoon (ja iltakouluun) antoivat paremman käsityksen paikallistason päätöksenteosta ja kunnallisdemokratiasta.

3 Kokeilun sisäiset vaikutukset

Järvenpään demokratiahankkeen tavoitteena oli lisätä maahanmuuttajien ymmärrystä ja kykyä vaikuttaa Järvenpäässä tapahtuvan päätöksentekoon. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa yksilötason kokemusta yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja aktiivisuudesta, ja niiden myötä vahvistaa sosiaalisia suhteita järvenpääläisten välillä. Tässä luvussa tarkastelen demokratiahankkeen tavoitteita inklusiivisuuden, deliberatiivisuuden ja demokraattisen kansalaisuuden valossa, alle listattujen kysymysten avulla:

- Kuinka yhdenvertaisuus toteutui osallistujien rekrytoinnissa?
- Miten osallistujien joukko edusti kohderyhmää?
- Millaisia kokemuksia osallistujat saivat hankkeesta?
- Miten osallistujien käsitykset muuttuivat osallistumisen myötä?

Valtaosa hankkeen tavoittamista osallistujista oli kotoisin Lähi-idän ja Afrikan maista. Maahanmuuttajatoimisto Verson asiakkaista myös valtaosa on lähtöisin samoilta alueilta ja hanke tavoittikin parhaiten heitä, jotka jo ennestään olivat asioineet Versossa. Hanketta esiteltiin paikallisissa oppilaitoksissa, ja oppilaitosvierailujen myötä osallistujia löytyi kourallinen. Järvenpään suurimmat vieraskieliset ryhmät ovat venäjän- ja vironkieliset, mutta näiden kieliryhmien edustajien tavoittaminen osoittautui hankkeessa haasteelliseksi. Onkin hyvä kysyä, keskittykö ”maahanmuuttajatyö” Suomessa vain tietynlaiseen profiiliin istuvien maahanmuuttajien parissa, samaan aikaan kun maahanmuuttajat kuitenkin ovat hyvin heterogeeninen ryhmä.

Hankkeeseen osallistuneiden maahanmuuttajien joukko edusti joka tapauksessa kohderyhmää. Heidän kokemuksensa demokratiasta, osallisuudesta ja yhteiskunnallisesta aktiivisuudesta olivat monilta osin samanlaisia kuin hankesuunnitelmaan kirjoitetut hypoteesit: Luottamus päätöksenteon avoimuuteen, julkiseen hallintoon ja viranomaistoimintaan oli heikkoa. Siksi myös hankkeen aikana syntyneet oivallukset ja voimaantumisen kokemukset saattavat olla korostuneita. Tulevaisuudessa samankaltaista hanketta olisikin hyvä kokeilla esimerkiksi niin, että se kohdistettaisiin suoraan eri kieliryhmille ja/tai muuten ennestään rajatulle yhteisölle, kuten oppilaitosten suomea opiskeleville ryhmille. Toisaalta hanke toivotti tervetulleeksi kaikki halukkaat, mikä toi mukanaan laajaa diversiteettiä ja vaihtelevia näkökulmia vaikuttamiseen ja osallisuuteen.

Kerätyn palautteen perusteella voidaan sanoa, että hanke saavutti tavoitteensa vahvistaa maahanmuuttajien kyvykkyyden tunnetta osallistua paikalliseen päätöksentekoon ja ymmärrystä kuntapolitiikan kiemuroita. Hankkeeseen osallistuneiden maahanmuuttajien itsearvion mukaan heidän uskonsa kuntatason vaikuttamiseen ja vaikuttamismahdollisuuksiin kasvoi. Toisaalta hankkeen aikana kävi myös ilmi, että monen osallistujan käsitys omista vaikuttamismahdollisuuksista oli erittäin vähäistä, jopa olematonta. Osallistujien antamasta palautteesta sekä haastatteluaineistosta kävi ilmi, että

tietämys omista oikeuksista ja mahdollisuuksista osallistua kuntademokratiaan oli heikkoa. Osallistujat eivät tienneet saavansa äänestää, saati mahdollisuudesta asettua ehdolle kuntavaaleissa. Keskustellessani osallistujien tietämyksestä suhteessa vaikuttamiseen ja osallisuuteen kävi ilmi, että kuntademokratia ja/tai päätöksenteon prosessit eivät juurikaan tule vastaan kotoutumisen aikana huomion kiinnittyessä kielen opiskeluun ja opiskelu- tai työpaikan löytymiseen. Näin ollen päätöksenteko pysyy sellaisissa käsissä, joissa se on jo ennestään ollut, vaikka maahanmuutto vaikuttaakin yhteiskunnan demografiseen kehitykseen.

Astuminen ”politiikan näyttämölle” antoi konkreettisen kokemuksen toimia päättäjän roolissa. Osalle osallistujista se antoi myös ensimmäisen kokemuksen demokratiasta ja äänestämisestä. Toinen haastatteleistani henkilöistä kertoi varjovaltuuston äänestyksen olleen hänen ensimmäinen kokemuksensa äänestämisestä, ja siksi myös erittäin voimakas kokemus. Tällaisen kokemuksen voidaan ajatella motivoivan aktiivisempaan osallistumiseen myös jatkossa. Hankkeen yksi oppitunti olikin se, että kokeilemalla voi oppia ja innostua lähtemään mukaan johonkin sellaiseen, mikä aiemmin on tuntunut vieraalta ja etäiseltä. Tarjoamalla mahdollisuuksia kokeilla voidaan kannustaa aktiivisempaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen – ja sitä myötä osallisuuden laajentumiseen.

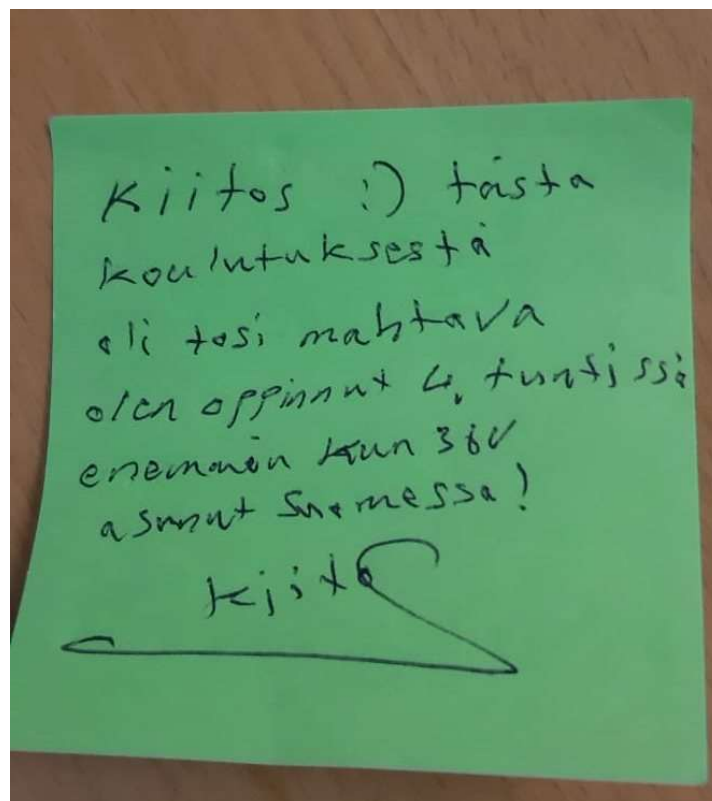
Voimaantumisen lisäksi hanke onnistui selittämään ja opettamaan kunta politiikkaa maahanmuuttajille. Palautteen perusteella käsitykset ja mielipiteet koskien kunta politiikkaa muuttuivat positiivisemmiksi. Myös paikallisten kunnanvaltuutettujen mukanaolo toi hankkeeseen paljon lisäarvoa, joka osaltaan myötävaikutti siihen, että kuntademokratiasta pystyi antamaan konkreettisemmän käsityksen. Iltakouluissa syntyneissä keskusteluissa eivät lopulta keskustelleet kuntapäättäjät ja maahanmuuttajat vaan järvenpääläiset, joita yhdisti kiinnostus yhteiseen päätöksentekoon. Hanke onnistui luomaan tilan kohtaamisille, jotka olivat uusia, kiinnostavia ja avartavia. Toisin sanoen hankkeen aikana syntyi kohtauksia, jotka ilman sitä olisivat jääneet syntymättä. Kohtaamiset puolestaan edistävät erilaisuuden sietämistä ja toiseuden ymmärtämistä, mikä vahvistaa sosiaalisia siteitä. Hankkeen tavoitteena oli edistää kotoutumisen kaksisuuntaista prosessia, jossa yhteiskunta muuttuu väestön monimuotoistuuksessa, ja tämän tavoitteen voidaan iltakouluissa käytyjen keskustelujen, keskustelunavauksien ja kohtaamisten myötä toteutuneen.

Vaikka simulaatioissa käsitellyt päätösaasiat olivatkin oikeita Järvenpäästä koskettavia asioita, niiden vaikutus varsinaiseen Järvenpään valtuuston päätöksentekoon jäi hyvin pieneksi. Tämä tuli ilmi myös palautteessa kysyttäessä kokemuksesta vaikuttaa kunnassa tehtävään oikeaan päätöksentekoon. Toisaalta on vaikea arvioida, miten paljon kunnanvaltuutetut ovat vienneet simulaatioissa käytyjen keskustelujen sisältöjä ja näkemyksiä mukanaan varsinaiseen päätöksentekoon ja puoluekantoihin (tätä ei myöskään tarkasteltu tässä tutkimuksessa). On myös hyvä muistaa, että päätöksiä Järvenpäässä tekevät vaaleilla valitut henkilöt eivätkä kokeiluun osallistuneet. Hankkeen myötä esiin nousevia näkemyksiä voisi kuitenkin jatkossa ottaa tiiviimmin osaksi päätöksenteon etenemistä Järvenpäässä, ja sisällyttää eri ryhmistä nousevia näkökulmia osallistavien menetelmien mukaan kunnallisdemokratiaan.

Hankkeen yksi suurimpia haasteita oli osallistujarekrytointi. Vaikka viestintää tehtiin usealla eri kielellä ja kutsuja lähetettiin henkilökohtaisesti, hanke ei onnistunut saavuttamaan hankesuunnitelmaan kirjattua osallistujamäärää. Koronapandemialla oli luonnollisesti oma vaikutuksensa myös osallistujamäärään. Jatkon kannalta on kuitenkin pohdittava tarkemmin sitä, miten ja mistä mahdollisia osallistujia voisi "rekrytoida" mukaan yhteiseen päätöksentekoon. Toisessa haastattelussa esiin nousivat samaistumisen teemat. Haastateltavan mukaan osallistujia voisi olla helpompi houkutella ja motivoida mukaan, mikäli hankkeessa työskentelisi maahanmuuttajia. Tämä tekisi myös suunnitteluvaiheesta osallistavampaa ja saattaisi tuoda toteutukseen keinoja (esim. rekrytointikanavat), jotka eivät ole tässä hankkeessa nousseet projektitiimin mieleen.

Koronapandemia muutti hankkeen alkuperäisiä suunnitelmia. Simulaatiossa järjestetyt tilaisuudet olisivat ilman koronatilannetta olla laajemmin avoimia myös muille hankkeesta kiinnostuneille järvenpääläisille, mutta pandemian vuoksi henkilömääriä piti rajoittaa. Hanke olisi voinut tarjota paremmat edellytykset vieläkin inklusiivisemmalle ja moninaisemmalle Järvenpäästä koskevalle ja Järvenpäässä tapahtuvalle keskustelulle ilman koronapandemiaa. Siksi olisikin mielekästä kokeilla vastaavanlaista draamallista simulaatiota uudestaan esimerkiksi vuoden 2025 kuntavaalien yhteydessä tai muissa keskeisissä päätösasioissa, joissa ennakoon käyty keskustelu toisi päätöksentekoon lisäarvoa (esim. kunnan kotoutumishjelma).

Kuva1: Osallistujapalaute.

4 Kokeilun ulkoiset vaikutukset

Edellisen kappaleen alussa mainittujen tavoitteiden lisäksi Järvenpään demokratiahankkeen tavoitteena oli edistää kaksisuuntaista kotoutumista, ja tuottaa julkisen sektorin hallintoon ja päättäjille tietoa osallisuudesta, kokemusten moninaisuudesta ja mahdollisuuksista kehittää päätöksenteon rakenteita suomalaisessa demokratiassa. Tässä luvussa pohdin Järvenpään demokratiahankkeen laajempia tavoitteita, kuten sen vaikutuksia julkiseen päätöksentekokulttuuriin ja toimintatapoihin alle listattujen kysymysten avulla:

- Millaisia seurauksia demokratiahankkeella ja siihen osallistumisella oli?
- Miten kokeilua voisi soveltaa ja levittää tulevaisuudessa?
- Millaisia muutoksia kunnan toimintatavoissa voidaan/voitaisiin hankkeen myötä nähdä ja toteuttaa?
- Millaisia toimia demokratiahankkeesta seurasi?

Järvenpään demokratiahankkeen hankesuunnitelmaan on kirjattu visio siitä, että ”kuorimalla kerros kerrokselta politiikan näyttämöä päästään monipuoluejärjestelmän siihen ytimeen, joka toteuttaa maailman parasta demokratiaa ja rakentaa vahvaa paikallista vaikuttamisen kulttuuria.” Tätä tavoitetta tulee tarkastella hankkeen skaalautuvuuden ja vaikuttavuuden avulla. Hankkeeseen osallistuneet maahanmuuttajat vaikuttivat innostuneen ja motivoituneen kuntapolitiikasta, ja olevan halukkaita lähtemään mukaan suomalaisen päätöksenteon kehittämiseen moninaisemmaksi ja inklusiivisemmaksi. Maahanmuuttajataustaisten suomalaisten läsnäolo päätöksenteossa voisi kehittää olemassa olevia rakenteita sellaisiksi, että ne edustaisivat paremmin suomalaisen yhteiskunnan nykytilaa.

Yhtenä tämän tutkimuksen tärkeimpänä löydöksenä voidaan pitää maahanmuuttajien vähäistä tietämystä omista oikeuksista – ja velvollisuuksista – demokraattisessa päätöksenteossa Suomessa. Lähtömaissa opitut käsitykset osallisuudesta ja demokratiasta vaihtelevat merkittävästi. Siksi olisikin tärkeää tehdä entistä näkyvämmäksi ja selkeämmäksi maahanmuuttajien mahdollisuudet osallistua yhteiseen päätöksentekoon Suomessa, alkaen äänioikeudesta. Tämä voidaan nähdä niin kunnan tehtävänä peruspalvelujen ja –oikeuksien tarjoajana, mutta saman velvollisuuden voidaan nähdä koskevan myös valtakunnan päätöksentekoa. Se, miten suomalainen demokratia toimii ja miten siihen voi osallistua (esim. äänestämällä), ovat aiheita, jotka tulisi valtavirtaistaa osaksi kotoutumisprosessia missä tahansa Suomen kunnassa. Tätä opetusta tulisi antaa myös niin, että kotoutujat voivat saada konkreettisen kokemuksen vaikuttamisesta ja osallisuudesta. Tämä hanke toimii hyvänä esimerkkinä siitä, miten kokemuksellisuutta voidaan kotoutumisprosesseissa edistää.

Projektitiimin keskusteluissa on tullut ilmi, että vastaavanlaista draamallista simulaatiomallia ja demokratiakasvatusta voisi pitää tavoitteena, joka toteutuisi Järvenpäässä esimerkiksi joka neljäs vuosi kuntavaalien alla. Näin ollen maahanmuuttajienkin ääni pääsisi kuuluviin

ja heidän osallistumisestaan paikallispolitiikkaan voitaisiin aktivoida vaalien lähestyessä. Lisäksi kunnan kotoutumisohjelman työstämisen yhteydessä on todettu, että keskustelu maahanmuuttajien ja kuntapäättäjien välillä toisi kotoutumisohjelmaan tärkeitä huomioita ja näkökulmia. Osallistuminen päätöksentekoon, joka koskee yksilöä, on oikeus olla mukana kuulemassa ja keskustelemassa itseä koskevista asioista. Projektitiimin mukaan on myös arvokasta, että kuntapoliitikot pääsisivät kuulemaan vähemmistöryhmien ääntä ja mahdollisesti rekrytoimaan uusia kandidaatteja osaksi toimintaansa. Hankkeen tulokset indikoivat, että mahdollisuuksien avautuessa myös kiinnostusta ja motivaatio syntyy. Kiinnostuksen ja motivaation syttyminen puolestaan kielivät halusta ottaa aktiivisemmin osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

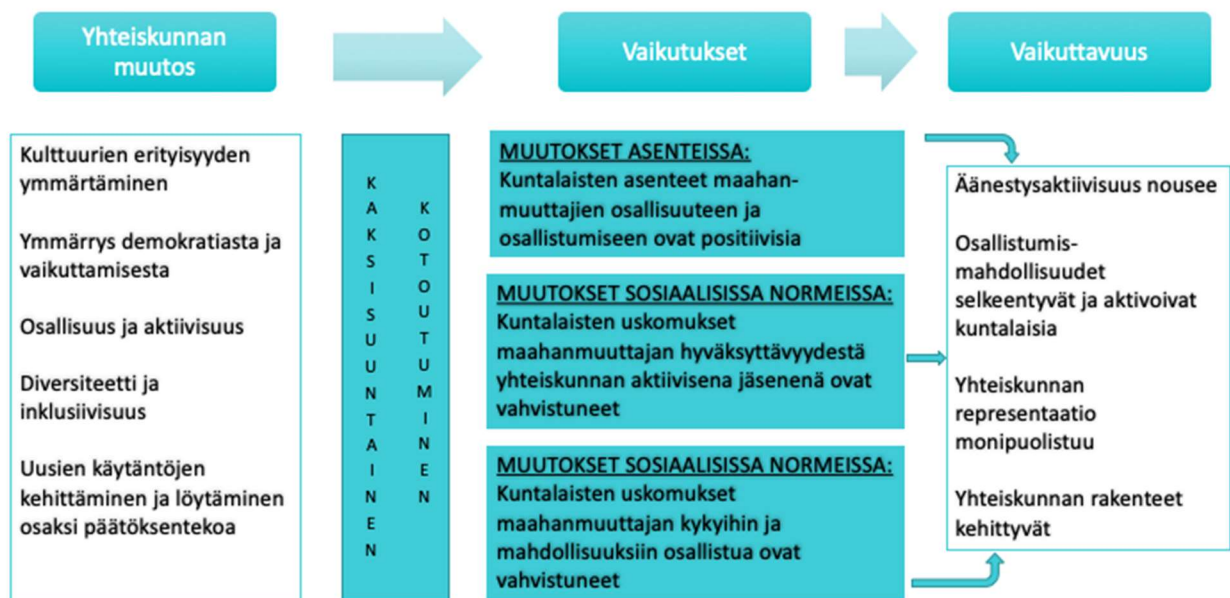
Hankkeen myötä syntyneestä Anna äänesi kuulua -oppaasta voi olla hyötyä kuntapolitiikan opettamisessa ja selkeyttämisessä paitsi maahanmuuttajien parissa myös kantaväestön keskuudessa, kun suunnitellaan osallisuustyöskentelyn askelmerkkejä ja pyritään entistä osallistavampaan päätöksentekoon kuntatasolla – ja miksei valtakunnantasollakin. Lisäksi simulaatiomallia voidaan kokeilla uusissa ympäristöissä, ja sen myötä kehittää osallisuustyöskentelyä. Vastaavanlaista draamaan ja eläytymiseen perustuvaa demokratiakokeilua ei ole Suomen muissa kunnissa aiemmin kokeiltu, ja simulaatiomallia olisikin mahdollista soveltaa myös muissa kunnissa. Olisikin kiinnostavaa nähdä, millaisia tuloksia samanlaisesta simulaatiomallista syntyisi verrokkikunnissa, joissa maahanmuuttajataustaisten kuntalaisten osuus kasvaa/on kasvanut. Alla olevaan skaalautuvismalliin on kirjattu skaalautumista koskevia tavoitteita ja mahdollisia keinoja niiden saavuttamiseksi:

Skaalautuvuusmalli: Toimi politiikan näyttämöllä

Mitä skaalataan? Demokratiakasvatusta eläytymisen ja draaman keinoin Kuntapolitiikan ja päätöksenteon selkeyttäminen kuntalaisille, erityisesti marginaaliryhmille		
Millaista skaalautumista tavoitellaan? • Leviäminen: Kokeiltu toiminta vakiintuu, esim. valtuustosimulaation järjestäminen maahanmuuttajia koskeissa asioissa • Toimintaympäristön ja/tai institutionaalinen muutos: Kokeilun myötävaikutuksesta tapahtuu rakenteellisia (laki)muutoksia, esim. monikulttuurisen valtuuston perustaminen kuntaan • Monistuminen: Kokeilu toistetaan uudessa paikassa/uuden (kohde)ryhmän parissa	Millä keinoin skaalautuvuus tapahtuu? • Leviäminen: Kokeilun ympärillä olevan (kunta)organisaation kehitys ja kasvu, toimihenkilöiden ja kunnanvaltuutettujen kouluttaminen ja osallistaminen osaksi kokeilun jatkuvuutta, eri ryhmien välisen dialogin mahdollistaminen ja keskustelufoorumien luominen • Toimintaympäristön ja/tai institutionaalinen muutos: Kokeilun tuloksista ja vaikuttavuudesta viestiminen, markkinointi, uusien vaikuttamiselinten perustaminen	Mitä tarvitaan skaalautuvuuden tueksi? • Riittävät resurssit: osallisuustyön ja demokratiakasvatuksen entistä vahvempi huomioiminen budjetoinnissa • Sidosryhmäyhteistyö: jo olemassa olevan osaamisen, tietotaidon ja resurssien hyödyntäminen • Viestintä: monikielisyyden ja kulttuurisen moninaisuuden huomioiminen • Kriittisyys: tulosten tarkastelu, palautteen keruu, jatkuva oppiminen

Pidemmän tähtäimen tavoitteena voidaan pitää sitä, että maahanmuuttajien osallisuus, tai ainakin sen aikomus, kunnissa laajenee. Tämä vaatii asenne- ja uskomusmuutosta myös kantaväestön parissa. Deliberatiivinen demokratia vetoaa siihen, että jokaisella on yhtäläinen oikeus ottaa osaa demokraattisesti päätettäviin asioihin, joihin kuntatason poliittinen päätöksenteko luonnollisesti kuuluu. Siksi kuntalaisten moniäänisyydelle tulisi antaa entistä paremmat mahdollisuudet ja tiloja erilaisuuden kohtaamiselle fasilitoida entistä ahkerammin. Tällaisen tavoitteen toteutuminen vaatii kärsivällisyyttä esimerkiksi monikielisuuden, tai heikon kotimaisen kielen osaamisen, osalta. Alla olevaan vaikuttavuusmalliin on havainnollistettu Järvenpään demokratiahankkeen vaikuttavuutta osana laajempaa yhteiskunnallista kehitystä.

Vaikuttavuusmalli: Toimi politiikan näyttämöllä

Vaikuttavuusmallin vasemmassa osassa on nähtävissä globaalin muuttoliikkeen mukanaan tuomia muutoksia, joita kaksisuuntaisen kotoutumisen myötä pyritään aktiivisesti huomioimaan osana maahanmuuttajien asettumista uuteen kotimaahan. Jotta vaikutukset voisivat kantaa pidemmälle, on muutoksia tapahduttava paitsi maahanmuuttajien myös kantaväestön käyttäytymisessä ja uskomuksissa. Näitä muutoksia on sanallistettu otsikon "Vaikutukset" alle. Kuvion oikeassa laidassa näkyvät puolestaan toivotut yhteiskunnalliset vaikutukset, joihin Järvenpään demokratiahankkeen kaltaisilla aloitteilla pyritään.

5 Johtopäätelmät ja suositukset

Yksi hankkeen keskeisimpiä löydöksiä oli tieto siitä, että maahanmuuttajien tietämys suomalaisen demokratian toimintatavoista ja päätöksenteon prosesseista on pääosin heikkoa. Tämä korostaa maahanmuuttajien jo ennestään marginaalista asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa, minkä eteen tulee jatkossakin tehdä osallisuutta vahvistavaa työtä. Monet taustatekijät vaikuttavat siihen, millaisena osallistuminen ja osallistumisen mahdollisuudet maahanmuuttajien keskuudessa koetaan. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi heikompi kotimaisten kielten osaaminen, epätietoisuus järjestelmän toiminnasta ja virallisen kansalaisuuden (suomalaisuuden) ”puuttuminen”.

Maahanmuuttajien haavoittuvampaa asemaa ja vähäisempää osallistumista ja osallisuutta voidaan tarkastella intersektionaalisuuden avulla. Intersektionaalisuudella viitataan siihen, että eri ihmisryhmien kokemaa ulkopuolisuutta ei voida ymmärtää tai tarkastella vain yhden määrittävän tekijän, kuten maahanmuuttajuuden kautta. Intersektionaalisuus huomioi, että maahanmuuttajien joukko Suomessa on moninainen eikä yksittäisen henkilön kokema syrjintä välttämättä kosketa kaikkia ryhmän jäseniä. Intersektionaalinen tulokulma voi auttaa löytämään syitä osallistumisen vähäisyydelle ja sitä myötä puuttumaan rakenteelliseen väkivaltaan Suomessa. Intersektionaalisuuden myötä voidaan näin ollen vahvistaa inklusiivisuutta ja diversiteettiä päätöksenteossa.

Äänestäminen on suomalaisessa demokratiassa merkittävimpiä tapoja osallistua yhteiseen päätöksentekoon. Siksi äänioikeudesta ja äänestämisestä tulisikin opettaa, muistuttaa ja viestiä entistä äänekkäämmin. Järvenpään demokratiahanke toi esiin, että kokeilemalla oppii ja konkreettinen kokemus usein innostaa aktiivisempaan osallistumiseen. Näin ollen kokemuksellisella demokratiakasvatuksella voidaan nähdä olevan merkittävä rooli siinä, mihin suuntaan osallisuus, osallistuminen ja yhteiskunnallinen aktiivisuus tulevaisuudessa kulkevat. Kenen tehtäväksi osallistava demokratiakasvatus tulisi valjastaa? Siihen tulee jatkossa etsiä vastausta dialogin ja yhteistoiminnan avulla.

Osallisuustyöskentelyä tehdään monesti tahtomattaankin tietynlaisista valta-asetelmista käsin, ylhäältä alaspäin. Tavoitteiden ollessa hyveellisiä, demokratiahankkeen tapaiset projektit kuitenkin ylläpitävät tiettyjä rakenteita, jotka liittyvät niin työelämään kuin laajempaankin yhteiskunnalliseen tilaan. Osallisuutta edistetään usein ”meiltä heille”, vaikka mahdollisuuksia voisi olla myös osallisuuden edistämiseen ”meiltä meille” –periaatteella. Osallistamalla maahanmuuttajia heitä koskevan työn suunnitteluun edistäisi osallisuutta entisestään. Järvenpään demokratiaprojektin tiimissä oli paitsi ajankohtaista myös täsmällistä tietoa demokratiahankkeen kohderyhmästä, mutta projekti olisi kuitenkin voinut hyötyä maahanmuuttajien osallistamisesta toiminnan suunnitteluun etenkin osallistujarekrytoinnin osalta. Nyt projektin suunnittelu ja toteutus olivat projektitiimin käsissä, heidän kuitenkin edustamatta kohderyhmää. Tämä oppitunti otettiin kuitenkin paremmin huomioon projektin viimeisessä vaiheessa: Anna äänesi kuulua -oppaan

työskentelyyn kutsuttiin mukaan hankkeeseen osallistuneita maahanmuuttajia asiantuntijoiksi.

Ajassa, jota leimaa muun muassa polarisaatio ja kasvava eriarvoisuus, kohtaamisten merkitystä tulisi korostaa. Projektin myötä erilaisuutta tuotiin yhteen tilaan, mikä vahvisti sosiaalisia suhteita erilaisista taustoista tulevien ihmisten välillä. Projektin perusteella voidaan sanoa, että erilaisuutta oppii ymmärtämään kohtaamisten ja keskustelun avulla.

Tässä raportissa on keskusteltu Toimi politiikan näyttämöllä –projektin toteutuksesta, tuloksista ja vaikutuksista. Kuten koko projektissa, myös tässä raportissa on pyritty pohtimaan kokonaisuutta moniulotteisesti, ja olemassa olevia valtarakenteita kriittisesti tarkastellen. Projektin tutkimustulosten myötä voidaan ehdottaa alla olevia suosituksia inklusiivisuuden ja diversiteetin edistämiseksi suomalaisessa (kunta)demokratiassa:

1) Kokemusta kuntademokratiasta tulee kirkastaa ja elävöittää. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kokemukselliseen ja eläytyvään demokratiakasvatukseen (learning by doing), jossa tavoitteena on edistää kokemusta *osallistujana toimijana*. Kehollisuus ja kokemuksellisuus ovat voimakkaita muistijälkiä. Kunnat voivat erilaisten hankkeiden avulla aktiivisemmin osallistua demokratiakasvatukseen ja osallisuuden edistämiseen.

⇒ Järvenpäässä kokeiltu simulaatio tai muu toiminnallinen kokeilu tulee osaksi kuntalaisten kuulemista. Simuloidusta päätöksenteosta saatu ääni sisällytetään osaksi valtuustolle tehtävää esitystä.

⇒ Simulaatio tai muu toiminnallinen kokeilu järjestetään erityisesti maahanmuuttajia (tai muita ryhmiä) koskevista asioista, esimerkiksi kunnan kotoutumisohjelmaa koskevassa päätöksenteossa. Lisäksi kokemuksellinen osallisuustyöskentely/demokratiakasvatus tulee sisällyttää vahvemmin kotoutumistoimenpiteisiin erityisesti kotoutumisprosessin alkuvaiheessa.

2) Etsivä työ tulee ottaa osaksi maahanmuuttajien ja muiden ryhmien osallisuuden vahvistamista. Osallistaminen tulee sisällyttää kunnan projektien jokaiseen vaiheeseen ja työtä tulisi pyrkiä tekemään ”meiltä meille” (vrt. ”meiltä heille”).

⇒ Vaikutusten ennakkoarviointiin on valmistelussa kiinnitettävä erityinen huomio. Ennakkoarvioinnin yhteydessä mahdollista kuulla ryhmiä, joita projektit ja prosessit koskettavat, jolloin osallisuus ja kuntalaisten vaikutus päätöksentekoon voidaan paremmin sisällyttää palvelujen suunnitteluun.

⇒ Järvenpäähän perustetaan Järvenpääraati ja osallisuustila Perhelään, joissa yhdistyvät edellä kuvatut asukas- ja kehittäjätoiminta. Niiden avoin rakenne ja fasilitoitu sisältö edistävät myös monikulttuurisuuden normalisoitumista.

3) Erilaisista taustoista tulevat ihmiset tulee ottaa osaksi yhteistoimintaa ja sen malleja. Dialogi ja kohtaaminen edistävät erilaisuuden ymmärtämistä ja sen kanssa elämistä. Suomalaisuuden moninaisuus tulee näkyä myös kuntademokratiassa. Erilaisuuden näkyvyys ja "normalisointi" tulisi olla vahvasti läsnä kuntapäätöksenteossa sekä niitä koskevassa valmistelutyössä.

⇒ Maahanmuuttajia kutsutaan ja otetaan aktiivisesti mukaan vaikuttamistoimielinten toimintaan (esim. nuorisovaltuustoihin) tai muihin kunnan työryhmiin. Toimielinten ja työryhmien kokoonpanojen edustuksellisuutta tarkastellaan niin, että ne vastaavat järvenpääläisten väestörakennetta. Maahanmuuttajien paikalliset yhdistykset, kaupungin maahanmuuttajapalvelut ja Järvenpäässä toimiva Tukea ja tekoja –verkosto voivat esittää ehdokasta eri toimielimiin tai työryhmiin. Etsivä nuorisotyö yhdessä kaupungin osallisuustyön kanssa edistävät maahanmuuttajanuoren ehdokkuutta nuorisovaltuustoon.

4) Osallistujasta tekijäksi: Kunta koordinoi yhteistyötä kohti inklusiivisuutta ja monimuotoisuutta. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa on paitsi hyödyllistä ja antoisaa myös resurssiviisasta, minkä vuoksi monipuolinen sidosryhmäyhteistyö ja yhteinen ideoiminen, toteuttaminen ja tulosten jakaminen tulee jatkossa ottaa entistä tiiviimmin osaksi osallisuustyöskentelyä.

⇒ Osallisuuden ja inklusiivisuuden vahvistaminen kunnissa edellyttää monialaista koordinoitua, kehittämistyötä ja jatkuvaa arviointia. Osallisuustyöskentely on poikkileikkaavaa, ja osallisuus on huomioitu kunnan strategiassa. Toiminnallinen päätöksenteko (esim. Järvenpäässä kokeiltu valtuustosimulaatio) on mahdollista ottaa osaksi kunnan rakenteita.

⇒ Kunnassa toteutettavien projektien tai työn omistajien tulee kehittää ja arvioida osallisuuden ja inklusiivisuuden toteutumista. Työn omistaja kerää työhön verkoston, jossa *osallistujista tulee tekijöitä*. Järvenpäässä työtä tekee osallisuuden erityisasiantuntija yhdessä osallisuusverkoston kanssa.

Lähteet

Bachmann-Medick, D. & Kugele, J. (2018). *Migration: Changing Concepts, Critical Approaches*. Berlin: De Gruyter.

Benhabib, S. (2004). *The Rights of Others: Aliens, Residents and Citizens*. Cambridge: Cambridge University Press.

Business Järvenpää. (2020). 85 uutta yritystä perustettu Järvenpäähän 07-09/2020 aikana. Luettavissa: <https://businessjarvenpaa.fi/uutiset/85-uutta-yritysta-perustettu-jarvenpaahan-07-09-2020-aikana/>. Luettu: 12.1.2021.

Galtung, J. (1964). An Editorial. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167-191.

Gould, J. (2016). Refleksiivisyyden polulla – Epistemologisesti radikaalin yhteiskuntatieteen puolustus. Teoksessa Gould, J. & Uusihakala, K. (Toim.), *Tutkija Peilin edessä: refleksiivisyys ja etnografinen tieto* (9-37). Helsinki: Helsinki University Press.

Hyssälä, L. & Backman, J. (2018). Kansanvallan peruskorjaus – Kaikki voimavarat käyttöön. Sitra. Luettavissa: <https://media.sitra.fi/2018/02/02133038/kansanvallanperuskorjaus.pdf> Luettu: 15.1.2021.

Järvenpään kaupunki. (2019). Talousarvio 2020. Taloussuunnitelma 2020-2023. Luettavissa: <file:///Users/meeritiensuu/Downloads/Liite%20%20-%20Talousarvio%202020%20liitteineen%2028.10..pdf>. Luettu: 12.1.2021.

Keski-Uudenmaan Kehittämiskeskus Oy. (2020). Business Location >> Järvenpää. Luettavissa: <https://www.keuke.fi/business-consulting/business-location/business-lots/jarvenpaa-952872602/>. Luettu: 21.12.2020.

Marcus, G. E. (1995). Ethnography in/of the World System: The Emergence of Multi-Sited Ethnography. *Annual review of Anthropology*, 24, 96-117.

Naples, N. A. (2003). *Feminism and method: ethnography, discourse analysis, and activist research*. New York; London. Routledge.

Nicholson, H. (2005). *Applied drama: the gift of theatre*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Rättilä, T. & Rinne, J. (2018). Local Resident Activism and Unofficial Political Representation: New Theoretical Countours. Luettavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104335/local_resident_activism_and_unofficial_political_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 15.1.2021.

Tilastokeskus. (2020). Tuotteet ja palvelut >> Tietoa aluettain >> Kuntien avainluvut >> Järvenpää. Luettavissa: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2020&active1=186>. Luettu 11.1.2021.

Wass, H., Blais, A., Morin-Chassé, A. & Weide, M. (2015). Engaging Immigrants? Examining the Correlates of Electoral Participation among Voters with Migration Backgrounds. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 25(4), 407-424. doi:10.1080/17457289.2015.1023203.

Yhdistyneet Kansakunnat (YK) (1948). Universal Declaration of Human Rights. Luettavissa: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>. Luettu 12.1.2021.

